

ספר

תשובות הגר"ה

על מסכתות

יבמות, נדרים, גיטין, קידושין, בבא מציעא, סנהדרין
אבות דרבי נתן, סדר קדשים, נדה

תשובות הגר"ה

נדרים

ש. נדרים י"ב א'. תוד"ה לאו. הק' התוס' וז"ל, וא"ת אכתי איכא למיתלי בהיתירא בחד בשבת שקודם מיתת אביו כו' עכ"ל, קצת יש לשאול למה לא הק' התוס' גם אהא דאמרי' כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם דניתלי בהיתרא בג' תשרי שקודם הריגת גדליה בן אחיקם, וכן כה"ג אהא דאמרי' כיום שראיתי ירושלים בחורבנה.

ת. ראי' אפשר בדוגמא, אבל הריגה א"א בדוגמא.²

ש. נדרים י"ב ב'. לימא כתנאי הרי עלי כבכור רבי יעקב אוסר כו'. יל"ע האם הפלוגתא גם בגוונא שעובר לפניו בכור בעל מום שאינו קדוש רק אסור בגיזה ועבודה ואומר הרי עלי כבכור זה.

ת. לא מסתבר.

ש. נדרים ל"ה א'. כתב הר"ן וז"ל, ירושלמי. נדר מן הככר מהו לחמם בו את ידיו ולא איפשיטא עכ"ל, יש לשאול האם יש לפשוט מהא דאמרי' לעיל ל"ג א' אמר רשב"ל באומר הנאת מאכלך עלי ודחינן אימא שלא ילעוס חיטין ויתן על מכתו, ומבואר, דכשאומר הנאת מאכלך עלי נתכוין במחשבתו ובכוונתו לכלול שלא ילעוס חיטין ויתן על מכתו, וה"נ נימא דכשנודר מן הככר נתכוין לכלול לחמם גם את ידיו בו.

ת. ראי' יפה.

ש. נדרים ל"ו א'. דכתיב זאת תורת המצורע בין גדול ובין קטן. לכאן צ"ב דהא אין בי"ד של מעלה מענישין פחות מבן כ' והיאך נהיה זה הקטן מצורע. (ומה שמצינו קטן מצורע לענין מילה לעיל ל"א ב' גדולה מילה שדוחה את הנגעים היא גופא קשיא, ושמא התם מיירי בגדול שמל).

ת. בעוון אבותיו.

ש. בהנ"ל. כן צ"ב אהא דאמרי' במו"ק ד' ב' מכאן אמרו חתן שנולד בו נגע נותנין לו ז' ימי המשתה ולביתו ולכסותו כו', שהרי חתן בסתמא עדיין אינו בן עשרים (והיינו בן י"ט ויום אחד כמ"ש מרן שליט"א בתשובות הגר"ח ח"ב תשובה תתשצ"ח), וכיצד נהיה מצורע שהרי עדיין אינו בר עונשין וכנ"ל.

ת. בחתן מבוגר.

¹תשובות נוספות למסכת נדרים עי' בספרנו תשובות הגר"ח ח"ב (מהדורת תשע"ג) תשובות תתשע"ו - תתשע"ח.

²היינו, קודם שנהרג לא הי' כלום. הגראי"ש קניבסקי שליט"א.

ש. נדרים מ"ט א'. והא קרא נסיב לה, אסמכתא בעלמא. לכא' צ"ב מאי משני אסמכתא בעלמא דהרי פסוק מפורש הוא דלצלי קרי מבושל.
ת. אינה ראי' למנהג בנ"א.

ש. בהנ"ל. האם י"ל דהכוונה שהפסוק מגלה לנו שיש לשון בנ"א שאומרים לצלי מבושל שלכך כתיב 'ויבשלו' כי כך דיברו בזמן הנביא אז. (ומצינו בתוס' להלן נ"ה א' דספר דברי הימים הוא קרוב ללשון בני אדם).
ת. א"צ לכך.

תשובות הגר"ח

יבמות

ש. ³יבמות ס"ב ב'. אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא כו'.⁴ נשאלתי דאילו בקהלת רבה פ"א איתא ורבי עקיבא אומר שנים עשר אלפים תלמידים היו לי כו' ולא קאמר שנים עשר אלפים 'זוגים' תלמידים היו לי⁵, וצ"ב.⁶

ת. כנראה היו תלמידים חשובים ושאינם חשובים.

תשובות הגר"ח

כתובות

ש. כתובות מ' ב'. אלא מסתברא דאביה הוי דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין. פרש"י וז"ל, דאי בעי מסר לה לקדשה בביאה. למנוול ומוכה שחין. כדתנן לקמן האב זכאי בבתו בקידושי' בכסף ובשטר ובביאה 'וכיון דבידו ליטול ממון לפוגמה ולביישה בושה זו השתא אפסדיה האי דפגמה עכ"ל, יש לשאול למה בזה שפוגמה ומביישה את בתו אין בזה משום ולא תונו איש את עמיתו. ואיך זה מותר והרי מצערה בזה.

ת. רוצה עושה בקב ותיפלות מעשרה קבין ופרישות (סוטה כ"ו א').

³תשובות נוספות למסכת יבמות ע' בספרנו תשובות הגר"ח ח"ב (מהדורת תשע"ג) תשובות תתשס"ד - תתשס"ט. ועיי' תשובות למסכת כתובות, שם תשובות תתש"ע - תתשע"ה.

⁴כן הוא בנדרים נ' א' דקאמר התם, אתא בעשרין וארבעה אלפין 'זוגי' תלמידי כו' יעו"ש.

⁵עיי' בגליון שעל הדף בנדרים שם דכ', בכתובות ליתא 'זוגי' וכן משמע ביבמות ס"ב ב' ע"ש, עכ"ל, ומש"כ וכן משמע ביבמות ס"ב ב' אינו מובן כי ביבמות איתא בהדיא 'זוגים' וצ"ב.

תשובות הגר"ח

גיטין

ש. גיטין ד' א'. בעיירות הסמוכות לא"י ומובלעות בתחום א"י. וברש"י והנך דר' אליעזר הוי סמוכות טפי שאף מובלעות הן בתחומה, ולהלן בגמ' וארבב"ח לדידי חזי לי ההוא אתרא והוי כמבי כובי לפומבדיתא, וברש"י ההוא אתרא שבין כפר לודים ללוד. וקשה, בשלמא אי קאי אסמוכות בא לומר דכמבי כובי לפומדיתא חשיב סמוכות, אבל אי קאי אמובלעות הלא כל העיירות העומדות לפני מבליטת העיר הבולטת הרי הן מובלעות ואין נ"מ בסמיכותן, וצ"ע. (מבחור אחד נ"י).

ת. מ"מ סמוכות מקרי.

ש. גיטין נ"ז ב'. אין לך תפילה שמועלת שאין בה מזרעו של יעקב. ק' דמאידך איתא (ילקוט נח רמז ס"א) אגג העמלקי התפלל ונענה. וצ"ב טובא. (מחכ"א).

ת. לטובה אינו מועלת אבל מועלת לרעה רח"ל.

ש. במס' ס"ת פ"ה ה"ו דן מרן שליט"א [בחיבורו הקד' על מס' ס"ת דוכסוסטוס] במצב שכ' מעל שם ה' אות ד' ומחק דאפ' דפסול משום דהוי כחק תוכות פי' שלא היה מעשה כתיבה ממש אלא הוכשר ע"י מעשה חיצוני ואולי אי"ז פסול משום חק תוכות שמה שניפסל היינו שע"י חקיקה מכשיר חלק מהאות אך אם ע"י מחיקה של אות אחת ניכשרת התיבה כולה דילמא כשר.

והנה בחזו"א [גיטין דף פ"ד ב'] מבאר מ"ש במתניתין [דף פ"ב א'] דהכ' בתנאי בתוך הגט אע"פ שחזר ומחקו פסול משום חק תוכו תשע"י שנמחק התנאי מתכשר שאר הגט, א"כ איפה נמצינו למדים שחק תוכות היינו אפי' בתיבה שלימה ולא רק בחלק מהאותיות ולכאור' אי"ז כמ"ש מרן שליט"א שאם ע"י המחיקה נכשרת כל התיבה כשר. (מב"א).

ת. תלוי איך.

תשובות הגר"ח

קידושין

ש. קידושין ע' ב'. אמר רבי חלבו קשים גרים לישראל כספחת כו'. כתבו בתוס' [להלן ע"א א'] וז"ל, וה"ר אברהם גר פירש לפי שהגרינ בקיאינ במצוות ומדקדקינ בהם קשים הם לישראל כספחת דמתוך כן הקב"ה מזכיר עוונותיהם של ישראל כשאין עושין רצונו וכה"ג מצינו כו' עכ"ל, וראיתי בספר אשיחה שהקשה ממה דאיתא בנדה י"ג ב' ת"ר הגרים כו' מעכבין את המשיח כו' דא"ר חלבו קשין גרים לישראל כספחת כו', ולכאור' כיון שהגרים בקיאינ במצוות ומדקדקינ בהם כמ"ש בתוס' וכן"ל, איך אמרי' שהם מעכבים את המשיח. ע"כ.

וחשבתי בעזה"י ליישב, דאדרבא היא הנותנת, והיינו, דכיון שהגרים בקיאינ במצוות ומדקדקינ בהם ומתוך כך הקב"ה מזכיר עוונותיהם של ישראל כשאין עושין רצונו, לכן נמצא דה"ז גורם קיטרוג על ישראל ח"ו מפני עוונותיהם, וכיון שיש קיטרוג על ישראל ח"ו מפני עוונותיהם לכן ה"ז מעכב את המשיח, וכן משמע בגמ' ממה שאמרו בנדה שם דהטעם שהגרים מעכבים את המשיח זה משום שהם קשים לישראל כספחת, והיינו כנתבאר שכיון שהם בקיאינ במצוות ומדקדקינ בהם נמצא שנגרם קיטרוג על ישראל ח"ו וממילא נגרם עיכוב בביאת משיח. והאם הוא תירוץ נכון.

ת. יפה.

ש. בהנ"ל. אם הוא תירוץ נכון, לפי"ז אולי אפשר לומר דלכן הקב"ה הזהיר על אהבת הגר, ולא עוד אלא שהזהיר ע"ז הרבה פעמים, והיינו, כי כיון שהגרים גורמים קיטרוג על ישראל חלילה, היה לישראל לשנוא את הגרים ולא לאהוב אותם, ולכאור' איך אפשר לצוות על אהבת הגרים בזמן שהם גורמים קיטרוג ומעכבים את המשיח, רק כיון שאמרו חז"ל במס' ר"ה כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על פשעיו [וכ"ש עוונותיו כמ"ש לן מרן שליט"א בספר תשובות הגר"ח ח"ב], לכן ע"י שישראל מעבירין על המידות ואוהבים את הגרים ולא שונאים אותם, עי"ז הקב"ה מעביר לנו ישראל על כל העבירות כולם, וכיון שכן שוב אין [לגרים] על מה לקטרג [על ישראל], ונמצא דהמצוה של אהבת הגר היא לטובתינו והיינו כדי שמשיח יוכל לבוא, ולכן הקב"ה הזהיר לנו על אהבת הגר ולא עוד אלא הרבה פעמים כי כל כמה שנתחזק בזה כך יוכל משיח לבוא יותר מהר בב"א. (ולפי"ז מ"ש הגרים מעכבין את המשיח אי"ז בא לומר דאין לנו תקנה ח"ו, רק אדרבא זה בא לזרז אותנו על מצות אהבת הגר). והאם נכון הוא.

ת. אולי.

ש. בהנ"ל. האם אפשר לפרש דמ"ש שהגרים מעכבים את המשיח הוא משום מ"ש שם אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף, כי כיון שהם נתוספו על ישראל יש עוד נשמות ישראל שצריכין להוולד [כי בני הגרים הם כבר ישראל ממש].

ת. אמת.

ש. קידושין מ' ב'. ת"ר האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב ויש אומרים פסול לעדות. זכורני שראיתי תשובת מרן שליט"א שאף לאכול באוטובוס ה"ז כאוכל בשוק ופסול לעדות, ויש לשאול מ"ט. ועוד, האם הכונה לאוטובוס הנוסע תוך העיר או להנוסע חוץ לעיר.

⁷תשובות נוספות למסכת קידושין ע"י בספרנו תשובות הגר"ח ח"ב (מהדורת תשע"ג) תשובות תתשצ"ה - תתת"ט.

ת. כל דהוי בזיון.⁸

ש. בהנ"ל. האם לאכול במטוס ה"ז ג"כ כאוכל בשוק ופסול לעדות (במטוס מחלקים אוכל (כשר) בזמנים קבועים לכולם יחד, מאחר שהטיסה זהו י"ב שעות עכ"פ לאמריקה, או כמה וכמה פחות שעות למדינות אחרות).

ת. עם כולם רשאי.⁹

ש. בהנ"ל. האם כונת מרן שליט"א דוקא לאכילת קבע או גם לאכילת עראי.

ת. גם עראי.

ש. קידושין ע"ו ב'. כתב בפני יהושע וז"ל, והאיכא אורי' החתי מאי לאו דאתי מחת כו' מיהו במדרש מצאתי דאורי' בעצמו היה מחת ממש נושא כליו של גלית היה ובאמת נענש דוד על שהשיאו לבת שבע וא"ל הקב"ה חיך אשתך נתת לו והוא דלא כמסקנת תלמודא דידן דהכא ובדרוש הארכת עכ"ל, היכן נמצא המדרש (חכ"א יש לו נפק"מ היכן המדרש ואמר שחיפש הרבה ולא מצא ולכן ביקש לשאול איה מקומו).

ת. איני זוכר כעת.

ש. כתב בחזו"א (קידושין נ"ב ב', סי' קמ"ח) וז"ל, ומה שמושך הבעלים ידו בשביל שחבירו יאכל חלקו לא מקרי שכר פעולה, שאין פעולה אלא בעושה מעשה אבל לא בהעדר מעשה, וכן מבואר כתובות פ"ב א' בתוד"ה פומבדיתא, דכמה שהוא פורש מלפסול יבמתו לא חשיב פועל לזכות במה שהבטיח לו נכסים תחת זה עכ"ל. ולכא' צ"ב ממש"כ במשך חכמה (ויצא ל' ט"ז) וז"ל, הנה שכר שכרתיך הלילה. צריך להבין מא שכירות יש כאן, ונראה שהוא מטעם שסילקה עצמה מלשכב עמו לילה זה, הוי כקנין גמור, ולא שייך על זה לאמור דהוי כמו קנין דברים כו' עכ"ל אלמא דאף בהעדר מעשה חשיב פעולה דשילמו עליו ממון. ולכא' צ"ב.

ת. א. תלוי איזה מעשה.

ב. הנאה גדולה.

⁸ אולי ל' התשובה היה: כל שזו בזיון. ומ"מ לכאורה המשמעות אחת היא.

⁹ אולי ל' התשובה היה: אם כולם רשאי.

תשובות הגר"ח

בבא קמא

ש. ב"ק כ"ב ב'. ת"ש המדליק את הגדיש והיה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור. לכאור' קשה לפרש"י דהו"ל לשנות בדרך הרבה יותר קצרה 'המדליק הגדיש והיו גדי ועבד סמוכין לו, אם העבד כפות פטור' [כיון דהגדי הוא לאו דווקא], ולמדנו הכל. וצ"ב. (מבכור אחד).
ת. בהמה אין סמוכה לאדם.

בבא מציעא

ש. ¹⁰תוס' ב"מ ל"א ב' מביא שהגמ' שואלת בהשואל שבש"ש בליסטים מזויין חייב שר' יוסף אמר ר"י אומר שליסטים מזויין גנב וא ... יש כפל והרי אנחנו לומדים משואל לש"ש שחייב בגניבה ואבידה ואז אם יש כפל יוצא שאנחנו לומדים מהקל (השואל) לחמור (בשביל השומר שכר) כי יש כפל. (מבני דוד נ"י).
ת. אין לחוש ליוצא.

ש. בהג"ל. דוחה הגמ' שם תירוצ' א' שלסטים מזויין גזלן, תירוצ' ב' שקרנא בלא שבועה עדיף וכו' אז אם מדובר שבש"ש בליסטים מזויין גם כן יש כפל בבעליו עמו וממילא למה יש שני תירוצים כי אחד נדחה כי יש כפל. (מבני דוד נ"י)
ת. זה באופן אחר.

ש. ב"מ ל"ו א'. שומר שמסר לשומר רב אמר פטור ור"י אמר חייב אמר אביי לר"י חייב שיכול לומר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, ותוד"ה אין הסביר שכאילו פירש לו שאם ימסור לאחר זה יחשב פשיעה בשמירה ויתחייב אפי' באונסין בכל דבר שנוכל לתלות שאם לא הי' מוסר לא הי' קורה [שכך סובר תוס' שאם נאנס לא מחמת הפשיעה לכו"ע פטור], וכ"ז בפשטות למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב. ותוס' הוסיף שבמקרה שמסר לשומר אחר ומתה כדרכה אף למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור הכא חייב שהתברר למפרע שמיד שבאת שם התחיל החולי. ובפשטות יוצא שלמ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור, שומר שמסר לשומר ונגנבה (לש"ח) יהי' פטור כזה אונס, אבל אם מתה כדרכה יהי' חייב כי מיד שבאת שם התחיל החולי. האם זה נכון [שבגניבה פטור ובאונס דמתה כדרכה חייב]. (מבני דוד נ"י).
ת. יתכן.

¹⁰תשובות נוספות למסכת בבא מציעא ע"י בספרנו תשובות הגר"ח (מהדורת תשע"ג) תשובות תתתי"ח - תתתל"ו.

ש. ב"מ פ' א'. שפחה זו שוטה היא נכפית היא משועממת היא. פרש"י משועממת משוגעת, רואים ששגוען ושטות זה שני דברים, [ולפי"ז אתי שפיר בב"ק נ"ז א' שהתוספות מביאים דוגמא לנגנבה באונס שבא עליו חולי של טירוף הדעת, ול' המרדכי [בהגהות ממסכת ב"ק אות ר"ן] שקפץ עליו רוח שגוען, ואם הוא שוטה הרי הוא נפטר מכל חיובי השמירה, אלא זה משהו אחר שלא נכנס לגדר של שוטה], כ"ז ראיתי בקונטרס 'שלום בניך'.

ולכאור' יש להקשות משמואל א' כ"א ט"ו הנה תראו איש משתגע ותרגם יונתן הא כד חזיתון דגבר שטי הוא, ושם פסוק ט"ז חסר משוגעים אני כי הבאתם את זה להשתגע עלי ותרגם יונתן חסר שטיא אנא ארי איתיתון ית דין לאשתטאה קדמי. (מב"א).

ת. יש כל מיני משוגעים.

תשובות הגר"ח

בבא בתרא

ש. ב"ב י' ב'. רב יוסף בריה דרב יהושע (ובפסחים נ', בריה דרבי יהושע בן לוי) חלש כו' עולם ברור ראית, ומבאר תוס' בשם ר"ח שראה את רבי יהודה למעלה משמואל, וקשה הרי רבי יהושע תנא וכיצד יתכן שאמורא מאוחר כרב יהודה (כשהוא נפטר נולד רבא) כבר מת ורואה את מקומו בשמים, וכן לפי גירסת ר"י בן לוי מסתבר שריב"ל מקביל בתקופה לשמואל, כבנו של לוי תלמידו של רבי יהודה הנשיא, ולא מסתבר שריב"ל בחיים כאשר שמואל ותלמידו רב יהודה כבר מתים. (מחכ"א).

ת. ברוה"ק.

תשובות הגר"ח

סנהדרין

ש. ¹¹סנהדרין. בסנהדרין צ"ד ב' מובא שבימי חזקיהו לא מצאו תינוק ותינוקת מדין ועד באר שבע שלא היו בקיאים בהלכות טהרה, עקב פעולתו של חזקיהו, שהיה שמנו וכו' - ותמוה שהרי נחלת

¹¹תשובות נוספות למסכת סנהדרין בספרנו תשובות הגר"ח ח"ב (מהדורת תשע"ג) תשובות תתתמ"ג - תתתמ"ט.

דן הינה חלק מ' השבטים ואינה חלק מממלכת יהודה, ומה כוחו של חזקיהו המלך שלא בממלכתו. (מחכ"א).

ת. הוא השפיע גם שאר השבטים.

ש. מדוע שבט שמעון גלה בתוך עשרת השבטים, והלא נחלתו בתוך נחלת יהודה שהיא בממלכת יהודה שלא גלו בסנחריב. (מחכ"א).

ת. היה להם שטח בפ"ע.¹²

ש. סנהדרין קי"א א'. תניא רבי סימאי אומר כו' אמר רבא וכן לימות המשיח כו'. פרש"י וז"ל, וכן לימות המשיח. שלא ישארו מכל ס' ריבוא אלא ב' עכ"ל, לכאן צ"ב מדאיתא בתדא"ז ספי"ד, וכמו שנגאלו ישראל ממצרים בזכות שהיו פרים ורבים כמו כן יגאלו לעתיד בזכות שהן פרים ורבים ומנין לך תדע לך שהוא כן שאין ישראל נגאלין אלא אם כן הם פרים ורבים ויהיו מלא כל העולם שנאמר כי ימין ושמאל תפרצי וזרעך גוים יירש וערים נשמות יושיבו.

ת. בודאי שיהיו פרים ורבים אלא שלא כולם יזכו.

¹² וכן השיב לך מרן שליט"א בפעם אחרת בזה"ל: **הי' להם זוית בפ"ע.**

תשובות הגר"ח

עבודה זרה

ש. ע"ז ד' ב'. אמרה ליה כו' ואישות בלילה כתיב ההסכן הסכנתי וכתיב התם ותהי לו סוכנת כו'. לכאור' יש לשאול כיצד הוא ההיקש והרי גבי דוד המע"ה כתיב שם והמלך לא ידעה, ולכאור' צ"ב.

ת. ראוי לידע.¹³

ש. ע"ז ו' א'. איבעיא להו משום הרווחה או דלמא משום ולפני עור לא תתן מכשול כו'. פרש"י וז"ל, משום הרווחה. דרווח ואזיל ומודה לעבודת כוכבים ועבר ישראל משום לא ישמע על פיך עכ"ל, יש לדקדק דכיון שכן למה לא אמרו בגמ' בהדיא הכי, איבעיא להו משום 'לא ישמע על פיך' או"ד משום ולפני עור כו', כי כמו שבצד בתרא קאמר' את הלאו שעובר בהדיא הכי נמי הוה למימר גם בצד בתרא את הלאו שעובר בהדיא. [ולכאור' מדלא קאמר' בצד בתרא גם כן את הלאו שעובר בהדיא לו"ד רש"י הקדוש לא היה משמע שעובר על איזה לאו [ובפרט לאו דלא ישמע על פיך שלכאור' יש להבין איך עובר עליו שהרי זה לא פיך של ישראל אלא של פיו של הנכרי כי לא הישראל מזכיר השם אלהים אחרים אלא הנכרי מזכיר], ומ"מ כיון שלקושטא דמילתא עובר על לאו שהרי כן פרש"י שעובר משום לא ישמע על פיך א"כ הדרא השאלה למה לא אמרו בצד קמא את הלאו בהדיא כמו שאמרו בהדיא בצד בתרא וכו"ל]. וצ"ב.

ת. תני והדר מפרש.

ש. ע"ז י"ג ב'. ואיזהו עיקור נועל דלת בפניה והיא מתה מאיליה אמר אביי שאני התם משום בזיון קדשים כו'. יש לשאול למה לא ימכור הבהמה ואת הכסף הקדוש יוליך לים המלח כמו שאמר' לעיל מעות וכלי מתכות יוליכם לים המלח ולמה צריך לייסר הבהמה בשביל שלא ליהנות ממנה בעוד שיש אפשרות אחרת למוכרה ולהוליך דמיה לים המלח, ולכאור' צ"ב טובא.

ת. בקצרה.¹⁴

ש. ע"ז שם. אמר רב אשי אטו בהמה מאי מכנים תחת כנפי השכינה איכא. לכאור' קצת יש לשאול להא ד[ידוע מה ש]כתב הרמב"ן דההיתר לשחוט בהמה כדי לאכלה הוא שע"ז מעלה הבהמה לדרגת אדם ישראל, וכיון שכן [בשלמא בהמה לחרישה ניחא הא דקשיא מאי מכנים תחת כנפי השכינה, וגם בזה היה לומר שלא תעבוד בשבת שבעליה מצווה על שביתה ומשא"כ כשהיא אצל בעלים גוי, אבל] בהמה הנמכרת לשחיטה כיון שישחטוה ישראל ויאכלוה

¹³ כיון שראוי לידע מיקרי אישות. הגר"ח קניבסקי שליט"א.

¹⁴ [ע'י' תוס' י"ג א' (למטה) ד"ה ואם הקדיש כו']. הגר"ח קניבסקי שליט"א.

א"כ נמצאת הבהמה נכנסת תחת כנפי השכינה כי היא נהיית חלק מאדם ישראל [כנ"ל ברמב"ן]
שהוא תחת כנפי השכינה.

ת. אין קדושה בבהמה.

ש. ע"ז ל"ד א'. אמר רב פפא כו' אייתי כוזא חדתא ומלייה מיא ורמי ביה תרוודא
דדובשא דתלי ביה כוכבי ולמחר אישתי עבדי הכי ואיתסאי. פרש"י וז"ל, בי
כוכבי. תחת הכוכבים בחצר של בית עכ"ל, ויש לשאול כיצד שתה והרי היו המים מגולים.¹⁵ וצ"ב
טובא.

ת. ראה אותם.

ש. ע"ז ל"ד א'. פרש"י וז"ל, אימרא. שפה, יש אומר שלא יחשדוהו ששם בה
מתרומת המשכן ולא מילתא היא שהרי כבר נגמרה המלאכה ובשעת עבודה
מהיכן שקיל עכ"ל, מ"ש רש"י שהרי כבר נגמרה המלאכה היינו כי גמר מלאכת המשכן היה
בכ"ט בכסליו כמ"ש במשנ"ב ריש הלכות חנוכה, ורק בעת ההתרמה מצינו חשש זה כדאיתא
במסכתא שקלים, וכאן כבר עבר זמן מרובה שהרי מכ"ה כסליו עד הקמת המשכן שהי' בא' בניסן
היו ג' חודשים [או עד א' באדר בו משמיעין על השקלים], ומוסיף ובשעת עבודה מהיכן שקיל
והיינו דאת"ל שבעת ההתרמה לקח מהיכן שקיל והרי לא עשה שום מלאכה במשכן [וגם שיש
לומר שבעת עשיית המשכן לא עשו אז גם את החלוקה הלבן]. לכאור' כן הוא ביאור דברי רש"י.

ת. יפה.

ש. ע"ז ל"ו ב'. זנות נמי בבית דינו של שם גזרו דכתיב ויאמר יהודה הוציאוה
ותשרף כו'. יש לשאול והרי שם ביהודה ותמר מיירי בששניהם ישראל, ומאי ראייה מזה לזנות
של עובדת כוכבים.

ת. עדיין לא ניתנה תורה ואין נ"מ.

ש. ע"ז ל"ז א'. אמר רבינא הלכך הא תינוקת עובדת כוכבים בת ג' שנים ויום
אחד הואיל וראויה לביאה מטמאה נמי בזיבה פשיטא מהו דתימא האי ידע
לארגולי והא לא ידעה לארגולי קמ"ל. יש לשאול למה פשיטא והרי איכא למימר
דהחידוש הוא שזה דווקא מבת ג' שנים ויום אחד ולא מעריסותיהן כדקאמרי' לעיל ל"ו ב' אמר
רב נחמן בר יצחק גזרו על בנותיהן נידות מעריסותיהן, וקמ"ל דאינו כן אלא רק מבת ג' ויום אחד
[ובפרט זה ק' למובא מהראב"ד ד"ה אמר, שרבינא פליג על רנב"י דלעיל שם], ולכאור' צ"ב.

ת. אינו אלא גזירה.

¹⁵ ע"י תרומות פ"ח מ"ד, ושו"ע יו"ד סי' קט"ז ס"א ובנו"כ שם, וע"ע בספרנו תשובות הגר"ח ח"ב (מהדורת שנת תשע"ג) בסופו.

ש. ע"ז נ"ג ב'. מנלן דאסרה א"ר אלעזר כתחילה של א"י דאמר רחמנא ואשריהם תשרפון באש מכדי ירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו כו'. פרש"י וז"ל, ואשריהם תשרפון. אלמא אילנות נמי אסירי ומכדי הארץ וכל המחובר לה ירושה לישראל היא מאבותיהם שהרי לאברהם נאמר כי לך אתננה וגוים שבאו אחרי כן לא יכלו לאסרן בהשתחואה עכ"ל, צ"ב מדאיתא במדרש תנחומא פ' ראה שכששמעו הכנענים שישראל עומדים ליכנס לא"י מיד עמדו וקצצו כל הנטיעות והאילנות וכו' והקב"ה עיכב את ישראל במדבר מ' שנה כי הבטיח לאברהם אבינו שיכנסו לארץ בנויה ולא חרבה, יעו"ש, וא"כ איך אפשר לומר שהיו אילנות מזמן אברהם אבינו. וצ"ב.

ת. עשו במהרה.

תשובות הגר"ח

אבות

ש. אבות פ"א מ"א. משה קבל תורה מסיני כו'. פירש הרע"ב וז"ל, ממי שקבלה בסיני עכ"ל, ולכאור' יש לשאול למה לא אמר התנא בהדיא משה קבל תורה מהקב"ה, ולמה אמר מסיני וצריך לפרש ממי שקבלה בסיני.

ת. כבוד הקב"ה.

ש. בהנ"ל. האם אפשר ליישב כך: הנה ב' מצוות קבלו במרה והם, שבת ופרה אדומה [ואף דינין קבלו שם אלא שאי"ז מצוה מסויימת], והנה 'תורה' בגימטריא 'תרי"א', וזה מה שאמר התנא משה קבל 'תורה' מסיני, היינו תרי"א מצוות [שלא קיבלם במרה] קיבלם מסיני, דאילו ב' מצוות [שעיי"ז הם 'תרי"ג' מצוות] כבר קיבלם במרה, ודווקא 'תורה' היינו 'תרי"א' מצוות קבל בסיני. [ואף שוודאי כל המצוות נאמרו בסיני והיינו גם שבת ופרה מ"מ בסיני נאמרו פרטי המצוות אבל קודם לכן כבר נאמרו במרה]. האם אפשר ליישב כן.

ת. אולי.

אבות דרבי נתן

ש.¹⁶ שאלנו את מרן שליט"א בזה"ל: אבות דרבי נתן א' א'. משה עלה בענן כו' רבי עקיבא אומר וישכן כבוד ה' מר"ח ויכסהו הענן ששת ימים להר ולא למשה ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן משה וכל ישראל עומדים ולא בא הכתוב אלא לחלק כבוד למשה אמר רבי נתן מפני מה

¹⁶ עיין תשובות נוספות למסכת אבות דרבי נתן בספרנו תשובות הגר"ח ח"ב (מהדורת תשע"ג) תשובות תחתק"א - תחתקל"ו.

נתעכב משה כל ששת ימים ולא שרה עליו דיבור בשביל שימרק אכילה ושתייה שהיה במיעיו עד שיתקדש ויהא כמלאכי השרת כו'. ולכאו' צ"ב כך, דלפי"ז נמצא דמלבד מ' יום ומ' לילה בהיותו בשמים שלא אכל ולא שתה, מלבד זה, עוד לא אכל ולא שתה ו' יום קודם, וא"כ נמצא דסה"כ מ"ו ימים ולילות לא אכל ולא שתה, וכיון שכן, למה אמר משה רבינו ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי, והרי זה הי' מ"ו ימים ולילות והול"ל ארבעים וששה יום וארבעים וששה לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי. וצ"ב. ומרן שליט"א השיב (הודפס בס' תשובות הגר"ח ח"ב תשובה תתק"א) בזה"ל: הכונה לא הי' בתוך מעיו. ע"כ. ובפשוטו כונת מרן שליט"א דמה שאמר משה רבינו ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי היינו שבמ' יום ולילה אלו כבר לא הי' בתוך מיעיו אכילה ושתייה כלל ומשא"כ ו' ימים שקדם להם עדיין הי' במעיו אכילה ושתי' שאכל ושתי' לפני ו' ימים אלו.

והנה בלמדנו עתה מסכתא יומא חשבנו לומר לו"ד מרן שליט"א, דלכאו' ק' מעיקרא ליתא, והיינו, להנתבאר שם דף ד' ע"ב דרבי נתן ס"ל כרבי יוסי הגלילי דששה ימים אלו היו לאחר עשרת הדברות וששה ימים אלו היו מתוך הארבעים יום כדקאמר שם אמר לך ריה"ג ארבעין דהר בהדי ששה דפרישה, וכיון שכן, אי"ז נכון שהיו ו' ימים מלבד מ' יום (ושלפיכך הקשינו דא"כ היו מ"ו יום כו' וכנ"ל) אלא שלעולם היו רק ארבעים יום והששה ימים היו מתוכם. (אלא דבאדר"נ לא נתפרש דבר זה דרבי נתן ס"ל כריה"ג, ולפיכך הקשינו כנ"ל, וע"ז באה תשובת מרן שליט"א הנ"ל, אבל להנתבאר בבבלי לכאו' אתי שפיר).

ת. א. על ההר לא עלה.

ב. יפה.

תשובות הגר"ח

קדשים

ש. קדשים. אפשר דרא בס"ד והכהנים מכינים עצמם לבית המקדש ועוסקים בהלכות הקרבנות וכל עבודת הכהנים בבהמ"ק, ורציתי לשאול האם כמו כן כדאי או צריך שהלויים יעסקו בהלכות השייכות להם בעבודת בהמ"ק.

ת. א. כן.

ב. כל א' בשלו.

ש. זבחים ג' ב'. הכא נמי ליתי תוכו לפקיה מק"ו האי תוכו מיבעי ליה לאוכלין שגיבולן בטיט והכניסן לאויר תנור כו'. צ"ב דהא להלן אמרי' ארבעה תוכו כתיבי כו', וצ"ב.

ת. כולם צריכים.

ש. זבחים נ"ח ב'. אלא כו' הניטל בחוץ לינתן בפנים גחלים דכל יומא ויומא דגמרן מגחלים של יום הכפורים. לכא' יש לשאול אמאי לא קאמר אלא כו' הניטל בחוץ לינתן בפנים דקאי על אש מגורה שניטל ממזבח החיצון כדאמרי' יומא מ"ה ב', [ושו"ר דאכן איתא ברבינו חננאל ביומא שם יעו"ש ו[א"כ] צ"ב [טפי]].

ת.

ש. זבחים נ"ט א'. מתיבי כל הקדשים שהיו עד שלא נבנה המזבח כו' כדאמר רבא מודה היה רבי יהודה בדמים הכא נמי מודה רב בדמים. לכא' צ"ב דהא להלן ס' א' אמרי' אמר רבא מודה היה רבי יהודה בדמים דתניא רבי יהודה אומר כוס כו', ומסקנא דגמ' שם היא דאין ראיה מברייתא זו, וכיון שכן היאך מיייתי ראיה הכא מהתם. ולכא' צ"ב.

ת.

ש. זבחים ס' א'. ולרבי יהודה הא קא מתחזי כהן נהי דכהן מיתחזי עבודה דבידו לא מתחזי. פרש"י וז"ל, ולרבי יהודה. נהי נמי דדברים ככתבן הא קא מתחזי כהן דהא גובהו שלש וקלעים אינן אלא חמש והוא עצמו ג' אמות נמצא ראשו למעלה מן הקלעים עכ"ל, והנה במאי מדשני נהי דכהן מתחזי עבודה דבידו לא מתחזי, לכא' צ"ב, דבשלמא אחר שנכנסו לא"י, אבל במדבר כשאהרן הכהן היה גדול מאי איכא למימר, שהרי אהרן הכהן גובהו היה עשר אמות [וכן ק' בז' ימי המילואים כשמשוה רבינו עבד בכהונה גדולה]. וצ"ב.

ת.

ש. זבחים ס"א ב'. תנן התם וכשעלו בני הגולה הוסיפו עליו ד' אמות כו' א"ל התם איש של שמים מסייעתן הכא אין איש של שמים מסייעתן. לכאור' צ"ב דהא ביומא ל"ט א' מבואר דרק אחר ארבעים שנה של שמעון הצדיק פסקה האש של מעלה לסייעם וגם זה היה רק לפעמים,¹⁷ וכיון שכן כשבנו המזבח אחר שעלו מן הגולה [שהיה זה עוד קודם בניית הבית וכדלהלן ס"ב א'] למה הוצרכו להוסיף אז על מדות המזבח.

ת.

ש. בהנ"ל. האם י"ל שידעו זה בנבואה שאש של מעלה תפסיק לסייעם ולכן מלכתחילה בנו המזבח במדות הגדולות של ל"ב על ל"ב אמה. [ואולי קצת משמע שידעו זאת ממה דאמרי' להלן ס"ב א' אמרי' שלשה נביאים עלו עמהן מן הגולה אחד שהעיד להם על המזבח ופרש"י וז"ל, שלשה נביאים. חגי זכריה ומלאכי. אחד העיד להם על המזבח שיש לו מקום להוסיף עד שישים אמה עכ"ל].

ת.

ש. זבחים פ"ט ב'. איבעיא להו דם חטאת ואיברי עולה איזה מהן קודם כו' איבעיא להו דם עולה ואימורי חטאת כו'. הנה ספיקות אלו לא נפשטו, ויש לשאול למה לא פשטו דם חטאת קודם לאיברי עולה וכן דם עולה קודם לאימורי חטאת משום שדם מעכב [ועכ"פ הזאה ראשונה] ואילו אברים ואימורים לא מעכבי. (מהנער שמואל מ. נ").

ת.

ש. זבחים שם. מעשר קודם לעופות כו' אדרבה עופות קדמי שכן קדשי קדשים אפ"ה מין זבח עדיף. לכאור' הא שחיטה כשרה בזר ואילו עופות א"א ליתכשר בזר מאחר דהמליקה נעשית אצל המזבח וכדאמרי' לעיל.

ת.

ש. זבחים צ' א'. ת"ש זו קודמת לזו שזו באה מן החיטין וזו באה מן השעורין מאי לאו מנחת נדבה למנחת סוטה כו'. יש לשאול דהא אף מנחת העומר באה מן השעורין ודלמא הכוונה למנחת העומר ולא למנחת סוטה כלל.

ת.

¹⁷ עי' בתשובות מרן שליט"א לעיל יומא ל"ט א' ושם ט' א' ובהערות שם.

ש. זבחים צ"א א'. והתניא אוציא את הפסח שאינו תדיר ולא אוציא את המילה שהיא תדירה מאי תדירה תדירה במצות. פרש"י וז"ל, תדירה במצות. סדורה במצות שנכתרו עליה שלש עשרה בריתות וצוין עכ"ל, הנה לעיל פ"ט ב' אמרי' השלמים קודמין לבכור כו' אדרבה בכור קודם שכן קדושתו מרחם ונאכל לכהנים אפ"ה מצות יתירות עדיפי, ויש לשאול דה"נ בפסח מצוות יתירות איכא בהו ביחס למילה, שהרי יש הרבה מאוד פרטי דינים והלכות בקרבן הפסח, ולכאור' צ"ב.

ת.

ש. זבחים שם. ואיבעית אימא מילה לגבי פסח כי תדיר דמיא. פרש"י וז"ל, כי תדיר דמיא. שמצויה היא הרבה מפסח אבל מצוי דשלמים לגבי מצוי דחטאת לאו כתדירה דמי עכ"ל, יש לשאול דהא קרבן פסח מביאין כל ישראל וא"כ איכא רבבות רבבות פסח כל שנה ושנה, ומשא"כ מילה ליכא רבבות רבבות בשנה אחת. (מחכ"א).

וי"ל דבמילה המצוה היא להיות נימול, ונמצא דבכל רגע יש מצות מילה של רבבות רבבות אין מספר, וא"כ הוה ליה מצות מילה תדירא טפי, עי' אור שמח פ"ז מהל' נזירות הי"ד.

ת.

ש. מנחות ג' א'. אי הכי מחבת לשם מרחשת נמי האי דקא קמייץ לה למרחשת אמר האי במרחשת נדר והא דמייתי לה במחבת דמרחשת היא ומעבר הוא דעבר ואתייה במחבת, התם כי נמי במרחשת נדר כי מייתי לה במחבת מחבת הויא כדתנן כו'. לכאור' יש לשאול מאי שנא הכא מהא דאמרי' לעיל ב' א' איבעית אימא סברא משום דמשני בה כל הני לישני בה וליזיל, והיינו, דאף הכא שעבר ואתייה במחבת למה ממשיך להיות מחבת, והרי וכי משום ששינה להיותה מחבת, ימשיך לעשותה מחבת, בתמיה.

ת.

ש. מנחות ג' א', ג' ב'. אין הכי נמי ומאי זבחים רוב זבחים. הנה לעיל [ריש ג' א'] משני ה"נ אלא לפי שאין המנחות דומות לזבחים קאמר לזבחים ולא לעופות, ויש להעיר, אחר דמשני הכא 'ומאי זבחים רוב זבחים' למה לא קאמר דשוב אי"צ להא דמשני לעיל 'לזבחים ולא לעופות'. [ובאופן אחר, למה לעיל משני 'לזבחים ולא לעופות' ולא משני 'זבחים רוב זבחים'].

ת.

ש. לחם הפנים. יש לשאול היכן אכלו לחם הפנים בחג הסוכות.

ת.

ש. מנחות ל"ג א'. ריש גלותא בנא ביתא אמר ליה לרב נחמן קבע לי מזוזתא
א"ר נחמן תלי דשי ברישא. האם מכאן ראייה למנהג שמביאים את הגדולים לקבוע המזוזה.
(ואי"ז חשיב להטריחם סתם).

אלא דא"כ למה האידנא מבקשים כן מהגדולים דווקא כשבונים איזה מוסד חשוב וכדו' ולא גם
בבתים פרטיים והרי בית פרטי זה עיקר מה שמצינו בגמ' וכדאמרי' 'בנא ביתא'.
ואולי היות שמיידי הכא ב'ריש גלותא' שבנא ביתא שהוא חשוב ה"ז כמוסדות שזה חשוב, וא"כ
אין להביא ראייה לקרוא לגדולים לקבוע מזוזה בכל בית פרטי.
ת.

ש. בהנ"ל. יש לעיין מה עדיף, האם לקיים המצוה בעצמו וכדאמרי' מצוה בו יותר מבשלוחו,
או"ד עדיף לקחת שליח ת"ח ותתקיים המצוה יותר באיכות וכיון ששלוחו של אדם כמותו א"כ
הוי כאילו קיים המצוה שלו יותר באיכות. ולכאור' ממה שריש גלותא ביקש מרב נחמן שיקבע לו
המזוזה יש להוכיח כצד בתרא.
ת.

ש. מנחות ל"ד ב'. איני והא שלח רב חנניה משמיה דר' יוחנן תפלה של יד עושין
אותה של ראש ושל ראש אין עושין של יד לפי שאין מורידין מקדושה חמור'
לקדושה קלה לא קשיא הא בעתיקתא הא בחדתתא כו'. הנה להא דמשני, מבואר,
דתפילין חדשים שעדיין לא הניח אותם כלל, עדיין אין עליהם דין של קדושה חמורה, עכ"פ לענין
שלא אמרי' דיש בזה משום אין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה. עוד מבואר דיש לתפילין
של ראש אלו קדושה כשל תפילין של יד.
ויש לשאול האם כמו כן תפילין של יד שעדיין לא הונחו כלל, אין בהם קדושה כמו אחר שהונחו
פעם אחת [שהרי בגמ' כאן מיירי גם בתפילין של יד ולא נתבאר כאן בהדיא כך גם לענין תפילין
של יד].
ת.

ש. מנחות ל"ז ב'. אמר מר ידך זו קיבורת מנלן דת"ר כו' רבי אליעזר אומר אינו
צריך הרי הוא אומר והיה לך לאות לך לאות ולא לאחרים לאות כו'. ולהלן, רב
אשי הוה יתיב קמיה דאמימר הוה ציריא בידיה וקא מתחזיין תפילין אמר ליה לא סבר לה מר לך
לאות ולא לאחרים לאות אמר ליה במקום לך לאות איתמר, ופרש"י וז"ל, ולא לאחרים לאות שלא
יראו החוצה כו' במקום לך לאות איתמר מקום שרוב בני אדם אין נראה לאחרים דהיינו קבורת
כו' עכ"ל, ולכאור' יש להביא מכאן ראייה שמן התורה חלק העליון של היד הוא מכוסה.
ת.

ש. מנחות מ"ג א'. רב יהודה איניש צניעא הוה ולא שרי ליה לגלימיה כוליה יומא. הנה אי היה לבוש רק בגלימיה א"כ מה הראיה דהוה איניש צניעא והרי פשוט שלא הסיר הגלימה כדי שיהיה עם בגד על גופו, ועל כרחק דגלימיה היינו בגד עליון שהיה לו ד' כנפות שהיה בו ציצית, שאותו לא הסיר משום צניעות, ולכאור' מכאן ראייה שיש ענין להיות עם הבגד העליון כל היום.

ת.

ש. מנחות מ"ג ב'. תניא אידך וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' כיון שנתחייב אדם במצוה זו נתחייב בכל מצות כולן. פרש"י וז"ל, כיון דנתחייב במצוה זו כו' ל"א כיון שנתחייב אדם שהגיע לכלל מצוה דהיינו י"ג שנה נתחייב בכל המצות כו' עכ"ל, ויש קצת להעיר שהרי כשבא לכלל מצוה בי"ג שנה כנ"ל, זהו כבר מהלילה, וכיון דלילה לאו זמן ציצית, א"כ נמצא שהציצית שלובש שהיא מזכירה לו שהוא נתחייב בכל המצות ה"ז רק בבוקר ולא בלילה מיד כשנתחייב בכל המצות, וצ"ב א"כ מ"ש 'כיון שנתחייב אדם במצוה זו נתחייב בכל המצות כולן' שהרי רק בבוקר נתחייב במצוה זו של מצות ציצית ואילו בכל המצות כולן נתחייב כבר מהלילה שקודם לזה.

ת.

ש. כתב הרמב"ם (פ"ז מכלי המקדש הי"ד) וז"ל, הכהנים כו' חולין במעיהן כו' ומרפא כל תחלואיהן כו' עכ"ל, וכתב מרן שליט"א בדרך חכמה שם בצה"ל ס"ק ט"ז ומש"כ רבנו כל תחלואיהן הכונה על המעים וצ"ע. ויש לשאול למה כתב מרן שליט"א וצ"ע, שהרי לכאורה הרמב"ם לשיטתו במש"כ בפ"ד מהל' דעות הי"ג וז"ל וזה כלל גדול ברפואה כל זמן שהרעי נמנע או יוצא בקושי חלאים רעים באים כו' עכ"ל ומבואר דע"י חולי מיעים באים לידי שאר חולאים.

ת. למה כתב כל.

ש. כתב בכסף משנה בהלכות בית הבחירה דהלויים חמש שנים שמבן כ' ועד כ"ה באים לבהמ"ק ללמוד חכמת המוסיק"א ואח"כ מתחילין בעבודה. ויש לשאול, כשיבנה בהמ"ק בב"א איך ומה יעשו דאם ה' שנים ראשונים לבנין בהמ"ק רק ילמדו א"כ מי יעבוד. ואף מי שיהי' מבן כ"ה ומעלה הרי עדיין לא למד חכמת המוסיק"א הנלמדת בבהמ"ק.

ת. א. בעלי כשרון שכבר יודעים לשיר.

ב. מרבותיהם.

ש. בני דוד נ"י - בחור הבר מצוה - הוא בכור, ומשבט לוי, וידוע מהאזה"ח הק' (בפ' במדבר) בשם מדרש שבימות המשיח יחזור הכהונה גם לבכורים, והשאלה, האם יעבוד במקדש גם עבדות הכהונה וגם עבודת הלויים מאחר שהוא גם בכור וגם לוי.

ת. היינו הך.

ש. מרן שליט"א אמר לי (באדר שני תשוע"ה) שהיות שהנני לוי צריך שאדע השיר של יום בעל פה. ולפי"ז צריך ללמוד בע"פ הרבה מזמורי תהלים ומהם ארוכים, והיינו כי מה שאנו אומרים היום זה של שחרית ועדיין יש שיר של יום של המוספין, וכמו כן של המועדים, והאם אכן כוונת מרן שליט"א שצריך שאשנן כל מזמורי תהלים אלו בע"פ ולא רק את השיר של יום של שחרית שאומרים האידנא. ואם כן, האם ללמד אם את ילדי שהרי הם ג"כ לויים.

ת. אם יתפללו ידעו בלא"ה.

ש. בהנ"ל. אך יש לשאול למה צריך לדעתם בעל פה והרי למה שלא יאמרו מתוך ספר תהלים.

ת. אין שם סידורים בביהמ"ק.

ש. בהנ"ל. עוד מרן שליט"א אמר לי שיאמרו מזמורים אלו בניגון כמ"ש בנבלים ובמצלתיים. ויש לשאול האם ידוע לנו הניגון.

ת. נזכה ונראה בס"ד.

ש. האם עקירת שן ה"ז מום לענין עבודה בביהמ"ק. (ואם יש הפרש אם עקרו באופן שלא היה אפשרות אחרת מלבד לעקור).

ת. יתכן.

ש. שמעתי בשם מרן שליט"א שמי שיש לו משקפיים ה"ז מום ואינו יכול לעבוד בבית המקדש שיבנה בב"א, האם זה נכון. ואם יש הבדל בין כהן ללוי.

ת. פגום בעינים¹⁸, ואין שייך ללוי.¹⁹

ש. בהנ"ל. [אם זה נכון] האם לעשות ניתוח לייזר בעינים כדי שיהא דמוכן לעבודת בית המקדש (ע"י הניתוח אפשר לראות רגיל לגמרי בלי משקפיים, וכבר יש הרבה שעשו כן והועיל להם, אלא שזה עולה הרבה כסף וכמדומה שזה בערך חמשת אלפים שקלים).

ת. תלוי אצל מי.

ש. בהנ"ל. אם לעשות ניתוח מפני המום, מי שיש לו בלא"ה מום אחר (שא"א לסדרו) האם ג"כ יעשה הניתוח הנ"ל.

¹⁸ שו"ר בספר 'גם אני אודך' (חלק א' סימן נ"א) לידידי הגאון ר' גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א ששאל שם את מרן שליט"א בזה"ל: ברמב"ם הלכות ביאת המקדש (פ"ח הי"א) כתב שמי שהוא איטר יד ימינו פסול לעבודה. האם כך יהיה שכל הכהנים שהם איטרים לא יעבדו עבודה במקדש. והשיבו מרן שליט"א בזה"ל: יתכן שיתרפאו לעתיד לבוא. והוסיף עלה שם ידידי הרה"ג הנ"ל שליט"א בזה"ל: עיין דברים ל"ב - ל"ט, ישעיה כ"ט - י"ח, ול' - כ"ו, ול"ה - ה' - ו', פסחים דף ס"ח ע"א. ע"כ יעו"ש. ודו"ק.

¹⁹ היינו כי לוי לא נפסל במום, וכמ"ש בשעה"צ סי' נ"ג ס"ק ט"ו. ועי' ס' עבודת הלוויים פ".

ת. כולם יתרפאו לעולם הבא.

תשובות הגר"ח

חולין

ש. חולין ד' ב'. מדמושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים, הא לדבר אמת משרתיו צדיקים. הא דאמר' הכא הא לדבר אמת משרתיו צדיקים, לכאו' יש לשאול בזה מגיחזי, דאיתא בזוה"ק בשלח מ"ד ב' חי ה' וחי נפשך אם אעזבך אמאי כיון דגחזי הוה אזיל, אלא היא ידעת ארחי דההוא רשע דגחזי דלאו איהו כדאי דישתכח ניסא על ידו, והרי שהיה רשע אף בעת שהיה משרת אלישע, וביותר זה קשה כי אלישע היה יותר משאר נביאים כמ"ש בזוה"ק שם ריש פ' בשלח אלישע זכה בהאי עלמא מה דלא זכה נביאה אחרא בר ממשה כו' וכיון שכן צ"ב.

ת.

*ש. חולין ה' א'. לימא מסייע ליה והעורבים מביאים לו לחם כו' מאי עורבים עורבים ממש א"ל רב אדא ודילמא תרי גברי דהוי שמייהו עורבים כו' ודלמא על שם מקומן כו' אם כן עורביים מיבעי ליה. הנה הגמ' מייתי את הכתוב דכתיב (מ"א י"ז ו') והעורבים מביאים לו לחם וגו', ויש לשאול למה לא מייתי הגמ' הא דכתיב לעיל מיניה (פסו' ד') והיה מהנחל תשתה ואת העורבים צויתי לכלכלך שם.

ושמא קרא זה אין לפרש (להס"ד דגמ') דהעורבים היינו תרי גברי דהוו שמייהו עורב, דהלא פשטיה דקרא זה וודאי קאי על עורבים ממש, ויתירה מזו פי' המפרשים בפסוק זה שם דהקב"ה שלח עורבים כדי שיחמול על ישראל שאפי' העורבים האכזרים מכלכלים אותו יעו"ש, (אבל לפרש שם דהיינו תרי גברי ממקום הנקרא עורב טפי נכנס בתיבת העורבים (להס"ד דגמ'), דאילו למסקנא הול"ל העורביים).

אבל יש לדחות, כי גם אם היו אלו ב' גברי דהוו שמייהו עורב, גם מזה היה אליהו יכול להבין דהקב"ה שלח לו ב' גברי עם שם זה כדי לרמז הנ"ל, ומיהו י"ל דמנין לאליהו לדעת ששם עורב כדי שיבין הרמז ומשא"כ עתה דהקב"ה שולח לו עורבים ממש ודאי שיכול להבין רמז זה וא"כ הדרא ק' לדוכתא למה לא מייתי הגמ' מקרא זה שהוא לפני קרא דמייתי הגמ'.

ת.

*ש. חולין ז' ב'. אמר להו דלמא לא מעשרן עשרינהו ואכל אמר ענייה זו הולכת לעשות רצון קונה ואתם מאכילין אותה טבליים. לכאו' משמע דאי לא היתה הולכת לדבר מצוה אלא לדבר רשות הי' אוכלת טבליים, וכיון שכן מאי ראיא איכא לכל הנך מקומות דאמר' הכא בגמ' השתא בהמתן של צדיקים כו' והרי מיירי בגוונא מסויים שהלכה לדבר מצוה, ולכאו' צ"ב.

ת.

*ש. חולין י"א ב'. רבינא אמר אתיא מעדים זוממין דאמר רחמא ועשיתם לו כאשר זמם וגו' וליחוש דלמא הך דאסהידו ביה טריפה הוה כו'. הא דקאמר וליחוש דלמא הך דאסהידו ביה טריפה הוה לכא' צ"ב דימתינו ויראו אם הוא טריפה אם לאו, ובשלמא לעיל דקאמר רב כהנא אתיא מהורג את הנפש שם באמת א"א לבדוק כי כבר הרג את הנפש אבל הכא שהנפש חי שימתינו ויראו אם הוא טריפה אם לאו.
ודילמא א"א להמתין כן משום דהוא עינוי הדין לזוממין.
וכמו כן יש לשאול דילמא הזוממין הם טריפה והיאך אפשר להורגם.
ת.

ש. חולין כ"ו א'. ופליגא דרבי אלעזר דא"ר אלעזר הבל מודים שאין מפרישין עליו ממקום אחר אא"כ החמין כו'. פרש"י וז"ל, ופליגא דרבי אלעזר. הא דאמר רב נחמן לעיל בשהחמין מחלוקת פליגא אדר' אלעזר עכ"ל, ולכא' קצת צ"ב דהא לעיל (בריש העמוד) אמרי' וכן אמר רבי יוסי ברבי חנינא בשהחמין מחלוקת, וכיון דאיכא תנא דמסייע לרב נחמן אמר רבה בר אבוה האמורא, כיצד רבי אלעזר האמורא פליג אתנא.
ת.

ש. חולין שם. ת"ר התמר עד שלא החמין משיקו במים משהחמין אין משיקו במים כו'. הנה לעיל הכא ע"א אמרי' וא"ר נחמן אמר רבה בר אבוה תמד שלקחו בכסף מעשר ולבסוף החמין קנה מעשר מ"ט אגלאי מילתא למפרע דפירא הוא כו' דלמא אי שבקיה הוה מחמין כו', וה"נ נקשי דלמא התמד יחמין ואגלאי למפרע דלא הויא ההשקה השקה.
ת.

ש. חולין כ"ז ב'. תני בר קפרא זאת תורת הבהמה והעוף הטיל הכתוב לעוף בין בהמה לדגים לחייבו בשני סמנים אי אפשר שכבר הוקש לדגים לפוטרם בלא כלום אי אפשר שכבר הוקש לבהמה הא כיצד הכשרו בסימן אחד. הנה לעיל ע"א אמרי' השוחט דיעבד אין לכתחלה לא שנים בבהמה לכתחלה לא עד כמה לשחוט וליזיל ומשני איבעית אימא אחד בעוף ואיבעית אימא ארובו של אחד כמוהו, ולהאיבעית אימא קמא מבואר דמ"ש בעוף שחיטה בעוף בסימן אחד הוא רק בדיעבד אבל לכתחילה כן בעי שחיטת שני סימנים אף בעוף, ולכא' לדרשת תני בר קפרא הנ"ל לכא' צריך להיות ששחיטת עוף בסימן אחד הוא אף לכתחילה, ולכא' צ"ב.
ת.

ש. חולין מ"ט ב'. אמר ליה אודי לי מיהת בציר דהא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ורבנן כי הוה להו גילויא שדו ליה בציר. שמעתי לשאול דלכא' דבר פלא הוא

דרבא קאמר ליה לרב נחמן בר יצחק שיודה לו משום שרב פפא ורב הונא בדר"י כו' עשו כן, שהרי רב פפא ורב הונא בדר"י היו תלמידים של רבא, ומה זה ראייה בשביל רנב"י משום תלמידיו של רבא, ובשלמא אם היה רבא מביא ראייה מגדולים ממנו [היינו מרבא] ניחא שאומר לרנב"י שיודה לו, אבל כשאומר כן לרנב"י מפני תלמידיו לכאור' פלא הוא.
ת.

תשובות הגר"ח

נדה

ש.²⁰ נדה. הגמרא [נדה ל"א] לומדת שלידת בת תלויה באב מדינה בת יעקב, והלא דינה היתה זכר ורק בתפילת לאה הפכתה לנקבה. (מחכ"א).
ת. לא משנה.

ברוך רחמנא דסייען

²⁰ עיין עוד תשובות למסכת נדה בספרנו תשובות הגר"ח ח"ב (מהדורת תשע"ג) תשובות תתקע"ח - תתקפ"ב.

